

ORXAN MƏHƏRRƏMLİ

Bakı Biznes Universiteti

Magistrant

orxanmeherremlı.08@gmail.com

Həsən Bəy Zərdabı st.88a.Baku Azerbaijan

**TİCARƏT MÜƏSSİSƏLƏRİNDƏ MAL VE
TARALAR UÇOTUNUN TƏŞKİLİNİN
ƏSAS PRİNŞİPLƏRİ, ƏHƏMİYYƏTİ
VƏZİFƏLƏRİ**

Xülasə

Ticarət müəssisələrində mal və taraların uçotunun Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsi problemlərinə həsr edilmişdir. Tədqiqatın elmi yeniliyi ticarət müəssisələrində mal və taraların uçotunun Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsi məsələlərinin yeni şəraitə uyğun araşdırılmasından, yeni uçot standartlarının tətbiqi şəraitində mal əməliyyatlarının sintetik uçotunun, mal əməliyyatlarına dair idarəetmə hesabatının müasir qaydalarının işlənilməsi və hazırlanmasından, onların müasir dövrün tələblərinə uyğun, elmi cəhətdən əsaslandırılmış şəkildə xarakterizə edilməsindən və buna dair müvafiq elmi müddəaların irəli sürülməsindən ibarətdir.

Bunlarla yanaşı, burada mal əməliyyatlarının idarəetmə hesabatı formalarında əks etdirilməsinin müasir vəziyyəti araşdırılır və mal əməliyyatlarına dair idarəetmə hesabatı formalarının Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının tələblərinə uyğun təkmilləşdirilir.

Açar sözlər: Hesabat, auditor xidməti, aktivlər, qısamüddətli aktivlər

Müəssisənin aktivlərinin Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları üzrə təsnifatında mal və taralar ehtiyatlar qrupuna aid edilir. Ehtiyatlar müəssisənin qısamüddətli aktivlərinin mühüm hissəsini təşkil edir. Ehtiyatların digər növləri kimi, ticarət müəssisələrində olan mal ehtiyatları da qısamüddətli aktivlər hesab olunur.

Mühasibat uçotunda ehtiyatların təsnifatı mühasibat uçotunun hesabat planı əsasında müəyyən edilir. müəssisənin qısamüddətli aktivlərinin tərkib

hissəsi olan ehtiyatlar mühasibat uçotunda aşağıdakı qruplar üzrə təsnifləşdirilir:(Əlizadə A.S sh 39,41)

1. Material ehtiyatları;
2. İstehsalat məsrəfləri;
3. Hazır məhsul;
4. Mallar;
5. Satış məqsədilə saxlanılan digər aktivlər;
6. Digər ehtiyatlar.

Bununla da qeyd etmək olar ki, müasir şəraitdə ticarət müəssisələrində Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının tətbiqi zamanı mal ehtiyatlarının uçotu məsələlərində ehtiyatların ümumi xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Ticarət müəssisələrində mall əməliyyat uçotunun qarşısında duran vəzifələr(Hüseynov T.Ə sh 17-21)

1. Mal əməliyyatları haqqında zəruri məlumatların toplanılması və müəssisənin təsərrüfat fəaliyyətinə mühasibat nəzarətinin həyata keçirilməsi;
2. Təsərrüfat əməliyyatlarının uçot registrlərində vaxtlı-vaxtında və düzgün əks etdirilməsi və onların düzgün sənədləşdirilməsinə nəzarət edilməsi;
3. Mal əməliyyatlarının sənədlərlə düzgün rəsmiyyətə salınmasını təmin edilməsi;
4. Mal və taralar üçün qiymətlərin və ticarət əlavələrinin düzgünlüyünə uçot nəzarətini təşkil edilməsi;
5. Malların miqdar-məbləğ uçotunun təşkil edilməsi;
6. Malsatan və malalanlarla hesablaşmaların düzgün təşkil edilməsi və hesablaşma əməliyyatlarının vaxtlı-vaxtında aparılması;
5. Malsatan və malalanlarla bağlanmış müqavilələrin uçotunun aparılması və müqavilə öhtəliklərinin yerinə yetirilməsinə nəzarət edilməsi;
6. Maddi məsuliyyətin düzgün təşkili və maddi-məsul şəxslərin düzgün seçilib yerləşdirilməsi üzərində nəzarət edilməsi(3cu 30-32s).

Bununla yanaşı, ticarət müəssisə və təşkilatlarında Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının tətbiq edilməsi mal əməliyyatlarının auditi qarşısında duran və “Auditor xidməti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun

tələblərindən İrəli gələn bir sıra vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün də lazım olan şəraitin Yaradılmasına gətirib çıxardır. Mal əməliyyatlarının auditin qarşısında duran Vəzifələr mühasibat uçotunun təşkili və aparılması ilə bilavasitə bağlı olmaqla, hər Şeydən əvvəl, aditin əhatə etdiyi sahənin xarakterik xüsusiyyətlərindən, auditin Formasından və növlərindən asılıdır. Ticarət müəssisələrində mal əməliyyatlarının Auditı qarşısında mühasibat uçotu və hesabat məlumatları, eləcə də malların daxil Olması, bölüşdürülməsi, saxlanması, satışı və digər məxaricini əks etdirən Sənədlər əsasında mal əməliyyatlarına dair məlumatların toplanması, işlənilib Yekunlaşdırılması, vergiyə cəlbədmə əməliyyatlarının yoxlanılması, malların Ticarət müəssisələrində baş verən təsərrüfat əməliyyatlarının böyük əksəriyyətini mal əməliyyatları təşkil edir.

Burada mal əməliyyatları kütləvi təsərrüfat əməliyyatları kimi qəbul edilir və malların daxil olması, satışı və buraxılışı üzrə təsərrüfat əməliyyatları müəssisənin əsas fəaliyyət sahəsini təşkil edir. Ticarət müəssisələrində mal və taraların sintetik uçotu 205№-li “Mallar” Hesabında aparılır.

Bununla yanaşı, mal əməliyyatlarının sintetik uçotunun Aparılması prosedurasında 542№-li “Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri” və 711№-li “Kommersiya xərcləri” hesablarından da geniş istifadə edilir. 542№-li “Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri” hesabı tərkibində ticarət əlavələri və Güzəştlərinin, 711№-li “Kommersiya xərcləri” hesabı tərkibində isə tədavül Xərclərinin uçotunun aparılması üçün subhesablar Yaradılır(abbasov sh 12-13).

Ədəbiyyat siyahısı

- 1.Feyzullabeyli.İ.Ə.,Əlizadə.A.Ş Ticarətin iqtisadiyyatı.Bakı 2002
2. Huseynov. T.Ə Müəssisənin İqtisadiyyatı. BAKI,2008
- 3.”Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 24 İyun 2004;
- 4.Abbasov Q.Ə. Mühasibat uçotunun nəzəriyyəsi. Dərslik. Bakı, İqtisad Universiteti nəşriyyatı, 2009;

The main principles, importance and duties
of the organization of accounting of goods
and trades in commercial enterprises

Summary

It is Dedicated to the problems of improving the accounting of goods and tariffs in commercial enterprises in accordance with the requirements of the National Accounting Standards.

The scientific novelty of the research is from the investigation of the issues of improving the accounting of goods and invoices in trade enterprises in accordance with the requirements of the National Accounting Standards in accordance with the new conditions, from the development of modern rules of the synthetic accounting of goods transactions under the conditions of the application of new accounting standards, the management report on goods transactions, their scientific, in accordance with the requirements of the modern era it consists of characterizing it in a justified way and putting forward relevant scientific provisions about it.

In addition to these, here the modern state of reflection of goods transactions in management report forms is examined and the management report forms for goods transactions are improved in accordance with the requirements of the National Accounting Standards.

Keywords Repor, auditor sərvis, assets, short-term assets

Основные принципы, значение и обязанности
организации учета товаров и сделок в
торговых предприятиях

Резюме

Он посвящен проблемам совершенствования учета товаров и тарифов в торговых предприятиях в соответствии с требованиями Национальных стандартов бухгалтерского учета. Научная новизна исследования заключается в исследовании вопросов

совершенствования учета товаров и счетов-фактур в торговых предприятиях в соответствии с требованиями НСБУ в соответствии с

новыми условиями, в разработке современных правил синтетического учета операций с товарами в условиях применения новых стандартов бухгалтерского учета, управленческий отчет по операциям с товарами, их научность, в соответствии с требованиями современной эпохи состоит в том, чтобы ее обоснованно охарактеризовать и выдвинуть соответствующие научные положения о это.

Кроме того, здесь рассмотрено современное состояние отражения операций с товарами в формах управленческой отчетности и усовершенствованы формы управленческой отчетности по операциям с товарами в соответствии с требованиями НСБУ.

Ключевые слова: Отчет, аудиторская служба, активы, краткосрочные активы.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 06.10.2022

Çapa qəbul olunma tarixi: 25.06.2023

Elmi -Rehber İ.Ü.F.D: A.S Cabbarov

tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur